

- українському ВНЗ. Іноземні мови/ І.Ф. Андрійко – 2001. – №3 С.22-26.
2. Бернацька О.В. Особливості моделювання професійної діяльності у навчальному процесі. Навчально-методичний збірник/ О.В.Бернацька – Київ: КІСВ.и. – 1999. – №17. – С.68-74.
 3. Modern Languages. Learning Teaching. Assessment. A Common European Framework of Reference. Council of Europe, Education Committee. – Strasbourg, 2001. – 224 p.

Г.П.Половина

кандидат фіз.-мат.наук КДПУ,

Голоденко О.М.

педагог-організатор ЗОСШ №69

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ – ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧА

В статті розглянуто творчу діяльність як одну із основних якостей особистості в процесі підготовки майбутнього вчителя фізики.

Ключові слова: особистість, діяльність, творчість, проект, експеримент.

В статье рассмотрена творческая деятельность как одна из основных качеств личности в процессе подготовки будущего учителя физики.

Ключевые слова: личность, деятельность, творчество, проект, эксперимент.

Creative activity is considered in the article, as one of basic qualities of personality in the process of preparation of future teacher of physics.

Key words: personality, activity, creation, project, experiment.

В умовах нової освітнянської парадигми, підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загальнолюдське та європейське співтовариство.

Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає наукового переосмислення цінностей системи, формування професійно-значущих якостей вчителя, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому закладі освіти.

Сучасне життя вимагає підвищення якості освіти, універсальності підготовки майбутнього вчителя, який своєю роботою в школі зміг би забезпечувати в своїх учнів розвиток цілісної особистості.

Педагогічний вищий заклад освіти інтегрує весь досвід особистості, підпорядковуючи його професійній ролі, в основі якої лежить принцип взаємодії суб'єктів, їх активний взаємовплив [5]. Що ж таке особистість? Тлумачення цього поняття ми можемо знайти в багатьох літературних джерелах, що посилаються на дослідження і висловлювання щодо цього терміну видатних науковців. Проте, зупинимось на Українській радянській енциклопедії, в якій дається пояснення цієї термінології. А саме: [4] "особистість – людина, як свідомо суспільна істота, суб'єкт пізнання і активного перетворення світу. Особистість характеризується світоглядом, моральними якостями, рядом суттєвих, відносно стійких властивостей: рис характеру, обдарованості, схильностей, інтересів, а також особливостей окремих психічних процесів. В своїй єдності ці риси утворюють загальне духовне обличчя особистості" [7]. Риси особистості утворюються і формуються в процесі навчання і виховання.

З досвідом роботи, за умови постійного саморозвитку і самовдосконалення вчитель стає професіоналом і майстром педагогічної діяльності.

Згідно з Наказом Міністерства освіти та науки України та Академії педагогічних наук України № 428/48 від 04.09. 2000 р. [3] було розроблено критерії оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти, де визначено основні компетенції, яких вимагає сучасне життя, а саме: громадські, ті, що стосуються життя в полікультурному суспільстві, ті, що пов'язані з володінням усною і писемною рідною та іншими мовами, пов'язані з вимогами інформаційного суспільства, а також компетенції щодо бажання і готовності постійно навчатися як у професійному, так і в особистому та суспільному плані [2]. Вчитель повинен бути готовим до роботи з формування в учнів усіх зазначених видів компетенцій. Але для того, щоб здійснити це, у випускника педагогічного вищого закладу освіти мають бути сформовані не тільки усі складові професійної компетентності, а й професійно значущі якості, що необхідні сучасному вчителю для виконання професійної діяльності.

Зазначимо, що питання про те, яким бути вчителю й наскільки широким має бути спектр його професійно-значущих якостей, знань, умінь і навичок хвилювало педагогів уже давно.

Як відомо, якість особистості – це існуюча тривалий час

характеристика, яка проявляється в поведінці індивіда в різноманітних ситуаціях. «Якість спеціаліста – це сукупність найбільш суттєвих, відносно стійких його властивостей та характеристик, що обумовлюють готовність до виконання певних соціальних та професійних функцій» [6, с.24].

Педагогічна діяльність – це передусім діяльність творча. Без творчості неможливі ні виховний, ні навчальний процеси. Бо подібно до того, як скульптор ліпить свої скульптури, художник пише картини, а ювелір обробляє коштовне каміння, учитель творить нову особистість, яка житиме в цьому суспільстві, стане його невід'ємною часткою.

При всьому розмаїтті вивчення проблеми формування майбутнього вчителя як творчої особистості, підготовки його до творчої професійної діяльності, на початкових етапах його залучення до педагогічної праці існує особливо велика потреба в поглибленні теоретичної та практичної підготовки до творчої професійної діяльності, в озброєнні майбутніх учителів технологією орієнтації навчально-виховного процесу на розвиток творчих можливостей учня.

Таким чином, вчитель повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам учитель повинен бути творчим, бо як добро виховує добро, так і творчість розвивається через творчість.

Отже, творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності, відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей учнів.

Творчість є необхідною складовою праці вчителя. Без неї неможливий педагогічний процес. Специфічна за своєю суттю творчість педагога має багато спільного не тільки з художнім, але й із науковим. Учитель дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям якби нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця своїх учнів. Творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість, розвиваючи здібності,

формує педагогічну талановитість учителя.

Виховання творчої особистості учня неможливе без права вчителя на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його особистісним якостям. Педагогічна творчість має дві сторони: творчість самого організатора навчально-виховного процесу учителя і творчість учнів як необхідна умова удосконалення вчителя і розвитку творчих можливостей дітей. Одним із способів формування і розвитку творчої особистості, розвитку її мислення, гарантії міцності знань є науково-дослідницькі роботи [4].

Учитель як суб'єкт педагогічної творчості повинен бути сформований як творча індивідуальність, яка включає в себе творче мислення і здатність до творчої діяльності.

Активна творча діяльність учителя дає позитивний результат у тому випадку, коли буде базуватися на двох основах: розвитку творчої активності студентів у вузі й подальшій організації творчого пошуку вчителя в школі. Тому одним із завдань вузівської підготовки майбутніх учителів є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні.

Досвід практичної роботи зі студентами в КДПУ і результати досліджень доводять, що ефективність формування їхніх творчих умінь і навичок забезпечуються комплексним підходом до вирішення цієї проблеми. У зв'язку з цим використовується така система:

- лекційні, лабораторно-практичні заняття;
- самостійна робота студентів;
- робота проблемних груп, гуртків;
- педпрактика;
- курсові і кваліфікаційні роботи майбутніх учителів.

Студенти залучаються до різних видів пізнавальної діяльності, пробують себе в процесі багатьох видів творчого пошуку. Подібні види навчально-практичної діяльності дозволяють визначити інтереси, нахили, творчі здібності і можливості, урахування яких допомагає створювати необхідні умови для їх підтримки й розвитку.

Отже, процес навчання організується таким чином, щоб викликати у студентів потребу у творчому застосуванні знань, здібностей, нестандартного мислення і подальшого розвитку.

Як відомо, одним із основних методологічних принципів, на якому має будуватися модель керування творчою навчальною

діяльністю, є принцип детермінізму (детермінізм – матеріалістичний принцип, що стверджує причинну зумовленість всіх явищ природи, суспільства і людської психіки), а саме – діалектико-синергетичний підхід. Цей підхід орієнтований на максимальне використання самокерування особистості, результат якої відзначається суб'єктивною новизною, значимістю і прогресивністю для розвитку особистості, особливо її творчих здібностей [1].

На лабораторно-практичних заняттях з фізики, методики викладання фізики студентам пропонуються творчі завдання різних рівнів складності: презентації своїх лабораторних робіт, проведення фрагментів уроків, проведення нестандартних уроків, постановку і захист творчих проєктів.

Розглянемо приклади того, як при виконанні лабораторних робіт по фронтальному та демонстраційному експерименту виникає та розв'язується студентом творча задача, формуючи особистість майбутнього вчителя.

На лабораторному занятті студенти виконують демонстраційний експеримент «Механічні хвилі», використовуючи проєкцію хвилі на воді за допомогою ванни, на дна якої знаходиться дзеркало. При дослідженні стоячої хвилі, інтерференції, дифракції, відбивання та заломлення променя у студентів виникає питання: якщо хвиля в проєкції на екрані представляє світлі та темні смуги, то світла смуга – це результат проходження світлового променя через товщий чи тонший шар води?

Прямий експеримент не дає відповіді на це питання. Виникає творча задача, для розв'язання якої треба використати знання з геометричної оптики (закони відбивання та заломлення, циліндрична збірна та розсіююча лінза). Для розв'язку цієї задачі студенту слід пригадати про поверхневий натяг, змочувальні та не змочувальні рідини, йому треба побачити, що стоячі хвилі на поверхні не повздовжні і не поперечні, тому, що частинки води описують кола.

При самостійному вивченні студентом літературних джерел можливий вихід на нові теоретичні відкриття та експериментальні підтвердження з питань від'ємного відбивання електромагнітної хвилі.

Другий приклад виникнення творчої задачі при виконанні лабораторної роботи з питань фронтального експерименту – спостереження дисперсії за допомогою призми. На екрані гарно видно, що показник заломлення тим більший, чим менша довжина хвилі

(фіолетовий колір ближче до основи призми, ніж червоний). Якщо спроектувати пучок світла після призми не на екран, а в око спостерігача, то будемо спостерігати перевернуту картину. Чому?

Кожна лекція з фізики породжує творчу задачу, самостійне розв'язання студентом проблеми, що готує його до майбутньої вчительської творчої роботи.

На лекції про поверхневий натяг демонструється різання скла (товщина 1,0-1,5 мм) звичайними ножицями.

Скло в повітрі не ріжеться, воно колеться на гострі шматки (це треба робити в захисних окулярах і в рукавицях), а у воді воно ріжеться так, як різалась би карамелька.

Щоб відповісти на питання, чому так по-різному веде себе скло, треба пригадати фізику поверхневого натягу, і будову речовини, і фізичний експеримент діелектричної проникності, і взагалі, використати детермінізм.

На лекції з молекулярної фізики розглядається питання про найнижчу температуру, якої можна досягти, та причину наявності нижньої границі температур. І коли у студента виникає питання: якщо існує нижня межа температур, то чи існує її верхня межа, то це значить, що ним може бути розв'язана творча задача, бо для її розв'язку необхідно буде використати знання про механічну та внутрішню енергію, про температуру, яка пов'язана з кінетичною енергією руху частинок. В довершення цих знань треба буде використати спеціальну теорію відносності Ейнштейна, щоб відповісти: да, є верхня межа температур.

Наведені вище приклади виникнення творчих завдань, які не даються студенту викладачем, а виникають у нього при творчому сприйманні матеріалу, який він зустрічає в навчальному процесі, дають можливість розглянути процес навчального впливу викладача на студента. Такий же вплив він зможе здійснити, коли сам стане вчителем і здійснюватиме свій навчально-виховний процес.

Навчальний вплив може здійснюватись через оперативне та перспективне. На прикладі з різанням скла у воді видно, що здійснено організаційний вплив (здійснено показ різання скла в сухому стані та у воді).

Мотиваційний вплив. У студентів виникло бажання поглибити свої знання про фізику поверхневого натягу.

Оперативний вплив. Після того, як студенти зможуть використати розуміння фізичного змісту діелектричної проникності води, їм відразу ж стає зрозумілим, чому так змінюються механічні властивості скла у воді.

Опосередкований вплив. Забезпечує детермінацію творчої навчальної діяльності, де широке «поле самостійності» творчої навчально-пізнавальної діяльності.

На прикладі з дослідженням причини одержання різних результатів при спостереженні дисперсійної картини на екрані та безпосередньо оком видно, як використовується евристичний модуль перспективного впливу.

Одним із евристичних засобів керування творчою діяльністю студентів є «підказка» – інша, більш простіша задача, розв'язування якої передбачає застосування того ж способу дій, що і творча. Такою задачею-«підказкою» у питанні різання скла у воді є задача: чому глибина водоймища завжди здається меншою, ніж насправді? Така задача доступніша, ніж попередня – творча, але вона дозволяє «відкрити» спосіб її розв'язку.

Попередні результати формування якостей особистості в процесі підготовки майбутнього вчителя-фізика можна побачити на практичних заняттях з методики навчання фізики, де проводиться ділова гра «Урок фізики». Всі студенти готуються до цього уроку: пишуть конспекти, готують демонстрації, створюють комп'ютерні моделі, які відображають реальні фізичні процеси.

На занятті один із студентів виступає в ролі вчителя, а останні виконують роль учнів. Після проведення різних типів уроків ведеться їх обговорення, зачитуються фрагменти уроків з конспектів «учнів», де «вчитель» вказує на прийоми, методи, підходи, які він використовує.

На таких заняттях у викладача педуніверситету є можливість не тільки формувати особистість студента, але і навчити цьому майбутнього вчителя, щоб він з першого року своєї роботи зміг виховувати особистість учня. Адже на таких уроках диференційний підхід сприяє вихованню індивідуальності ("теоретики", "практики", "експериментатори", "винахідники"). Тут майбутній вчитель вчиться, як спрямовувати динаміку розвитку учня як суспільної істоти, прививати йому потребу в розвитку здібностей, характеру, активності, саморегуляції, цілеспрямованості – всього того, що характеризує особистість.

Творче аналітичне мислення і творча педагогічна уява розвиваються у студентів у процесі створення і вирішення педагогічних ситуацій. У процесі їх вирішення студенти визначають умови, у яких вона виникла, дійових осіб, основні протиріччя, аналізують дії кожного учасника і оцінюють їх; пропонують декілька варіантів вирішення й обирають оптимальне. Обґрунтовують його. Такий характер навчально-пізнавальної діяльності сприяє більш ґрунтовному засвоєнню знань, розвиває здібність прогнозувати і передбачати дії учасників ситуації та її результати.

До проведення фрагментів уроків, уроків студенти відповідно до своїх здібностей і можливостей готують роздавальний матеріал, наочність, підбирають цікаві повідомлення, факти, готують завдання творчого характеру тощо.

Із метою створення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей студенти виступають у ролі вчителів-предметників. Подібні практикуми сприяють більш глибокому самопізнанню, самооцінці, саморозвитку, формують уміння і навички педагогічної діяльності. Під час аналізу увага студентів зосереджується і на творчому аспекті уроку. Обговорюються: новизна й оригінальність, прийоми розвитку пізнавального інтересу і творчих здібностей; відповідність змісту, форм, методів, засобів, меті та рівневі розвитку учнів тощо.

Враховуючи об'єктивні оцінки своїх товаришів і викладача, студенти краще усвідомлюють свої недоліки, резерви. Це є стимулом до самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення і саморозвитку творчої особистості майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Галатюк Ю. Про особливості педагогічного керування творчою навчально-пізнавальною діяльністю / Ю.Галатюк // Наукові записки. – Вип. 72, частина 2. Серія: педагогічні науки, с.35-40.
2. Додаток № 1 до Наказу Міністерства освіти та науки України та Академії педагогічних наук України № 428/48 від 04.09. 2000 р. / Інформаційний збірник Міністерства освіти України – № 19. – 2000. – С.28 – 32.
3. Наказ Міністерства освіти та науки України та Академії педагогічних наук України № 428/48 від 04.09. 2000 р. / Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – № 19. – 2000. – С.28 – 32.
4. Половина Г.П., Голоденко О.М. Розвиток творчо обдарованого

- учня при виконанні науково-дослідницьких робіт з фізики/ Г.П.Половина, О.М.Голоденко – Сучасна освіта творчо обдарованої молоді: ідеї, технології, перспективи / Матеріали конференції. – К.: 2008. – С.123-128.
5. Профессиональная деятельность молодого учителя (социально-педагогический аспект) / Под ред. С.Г.Вершловский, Л.С.Лесохина] – М.: Педагогика, 1982 – 254 с.
 6. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки/ В.А.Сластенин – М.: Просвещение, 1976. – 159 с.
 7. Українська радянська енциклопедія. – Том 10. – Київ, 1962.

*О.І.Павлова,
аспірант*

*Луганського національного
університету ім. Т. Шевченка*

МОДЕЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА

У статті наведена модель інформаційної культури майбутнього філолога, схарактеризовані такі блоки: інформаційна культура стосунків, інформаційна культура знань, інформаційна методична культура, інформаційна культура взаємодії.

Ключові слова: інформаційна культура майбутнього філолога, модель інформаційної культури майбутнього філолога.

В статті представлена модель інформаційної культури майбутнього філолога, охарактеризовані такі блоки: інформаційна культура стосунків, інформаційна культура знань, інформаційна методична культура, інформаційна культура взаємодії.

Ключевые слова: информационная культура будущего филолога, модель информационной культуры будущего филолога.

In article is presented model of the information culture of the future philologist. She consists of such block: information culture of the relations, information culture of the knowledges, information methodical culture and information culture of the interaction.

Key words: information culture future philologist, model of the information culture of the future philologist.

Сучасне суспільство знаходиться у стадії формування інформаційного типу розвитку. Саме тому проблема формування інформаційної культури сьогодні дуже актуальна. Запропонована ще у